

ները վարելու հրաշքերու համար: Այլ և յայտնում եմ ի գիտութիւն, որ հեռագրել եմ արդէն Սրբազան Գրիգորիս եպիսկոպոսին յանձնել բոլոր յաջորդական գործերը եկեղեցւոյս հոգեւոր կառավարութեանը և փոխադրել իմ անձինքս: Սինոդը սահմանեց, ինչպիսիք են ներկայ եղող գեր. Արքեպիսկոպոս եպիսկոպոս Սեդրակեանին և բարեհայտ Քարդուղիմէոս վարդապետին հրաւիրել սահմանած կարգով հաւատարմ ծառայութիւն երդուելու իրենց նոր պաշտօնում: Նորին կայսերական Սինոդին իսկ Գրիգորիս սրբազանին երդման հրաւիրել, երբ նա կը ժամանէ ինչպիսիք են: իսկ հոկտեմբերի 18-ի օրագրութիւնից տպւած է հետեւեալը: «Որովհետեւ Բարձրագոյն կարգադրութեամբ Սինոդի Անդամ և Մայր Աթոռին գանձապահ Ներսէս եպիսկոպոսը արձակուելով իր պաշտօններէն արքայութեանը և Ռուսաստան, նրա տեղը գանձապահ կարգուեց Անդամ Սինոդի բարեհայտ Քարդուղիմէոս վարդապետը, որին պատուիրուեց օրինաւոր ցուցակով Տէր Տեղակալի և Անդամներին ներկայութեամբ, ընդունել բոլոր հաշիւները, գանձարանի մուտքն ու ծախսը գրել միշտ ժապաւնեայ տրամաբեւում Սինոդի գրաւոր հրամաններին համաձայն, ընտել երբեք չը տալով դրամ որ և է մէկին առանց Սինոդի թուղթութեան»:

Իսում ենք, որ վրաց «Հայրենիք» (Սամբուր) պիտեան, որը այս օրերս երկու անգամ ներկայացվեց վրաց բեմի վրա, հանդիսանալով արաբական լեզուով լեզուով կառավարվող բեմի վրա ներկայացվելու համար:

«Բոկալի» օպերայի երրորդ գործողութիւնը, ինչպէս լսուած է, այժմ թարգմանուած է հայերէն լեզուով և ռուսով կառավարվող բեմի վրա ներկայացվելու համար:

Այս օրերս Թիֆլիսի ժամանեց ինծեմէր Սախարով, որին յանձնարարւած է փոխել քաղաքում նաւթի պահեստների շինութեան ձեռնարկները:

Ան ծովի վրա չըլող նաւերի համար կարաններն նշանակվեց Թիֆլիսի մարտիկ կերպով ծաղիկ տարածված լինելու պատճառով:

Այժմ Թիֆլիսի են եկած Անդրկովկասի բոլոր նահանգապետները, որոնք պէտք է միասին խորհրդակցեն Անդրկովկասում անասունների մէջ

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԻՅԵՍԱՆՈՒՀԻՐ Գրաւոր չորս գործողութեամբ, հեղինակութիւն Շիրվանզադէի:

Ուրեմն «Իշխանուհի» պիտեան կատարելապէս դուրի է ընտանեկանութիւնից, որովհետեւ հիմնված է ոչ թէ իրական կեանքի ճիշդ ուսումնասիրութեան վրա, այլ հեղինակի երևակայութեան մէջ ստեղծված բարի և չար բացառութիւնների վրա: Ժառանգականութիւն ուրանալը նշանակում է անտես առնել ճիշդ գիտութիւնը: Ուրեմն զոնէ հեղինակը բացատրել մեզ ինչպէս է պատահել, որ անախտան մարդու գլուխները օրինաւոր են դարձել: Գուցէ Հեղինակը և Գարեգինի մայրը Հռոմը այնպիսի գեղեցիկ դաստիարակութիւն է տուել իր զաւակներին, որ նրանք այդքան օրինաւոր մարդիկ են դարձել: իսկ յայտնի է, որ լաւ անախտ դաստիարակութիւնը կարող է մասամբ մեղմացնել այն նոր մեղքերը, բարքը ու վարքը, որը ծնողներից ստացած արիւնի հետ միասին ընդունել է նրանց վատ ժառանգական հակումները: Եւ կրթութիւնն է, որ դարձրել է թաւաքութեամբ կը բարոյականացնէ, կը կերպարանափոխէ մի ամբողջ ազգի ցեղական անմասնաձեւ յատկութիւնները:

Սակայն ամենեւին չէ երեւում պիտեայից, որ Հռոմը այդ տեսակ բարեբաւ ազդեցութիւն ունեցած լինել իր զաւակներին վրա: Հեղինակը մի ամենամանկան ակնարկով անգամ չէ ցոյց տուել մեզ թէ Հռոմը ընդունակ է եղել, կամ այս օրագրութիւնը իր զաւակներին վրա, ընդհանրապէս նա դուրս է բերված որպէս վերին աստիճանի սահմանափակ մտաւոր կարողութիւնների տէր կին,

տարածված հիւանդութեան դէմ միջոցներ գործընելու մասին: Հինգշաբթի, 19-ին զեկտեմբերի, կովկասեան կառավարապետի օգնական կոմս Տատիշիւի տանը տեղի ունեցաւ յիշեալ նահանգապետների ժողովի առաջին նիստը, որին մասնակցում էին բժշկապետ Գլավացի և անասնաբույժ Բոլոտով: Ժողովին նախագահում էր կոմս Տատիշիւն:

Այս օրերս Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը կապուած տուեց վերայի և Մնացականօվի կամուրջները: Վերայի կամուրջը կապուած վերցրեց Մեկը-Ավագեանց, տարեկան 11,020 ռուբլով, իսկ Մնացականօվի կամուրջը վերցրեց Խիթաբեանց, տարեկան 5,010 ռուբլով: Երկու կամուրջներն էլ կապուած արված են երկու տարի ժամանակով: Մինչև այժմ այդ երկու կամուրջները միասին քաղաքին տարեկան 14,000 ռուբլի մուտք էին տալիս:

Այժմ մեր երկրում գինին այնքան շատ է, որ գիւղացիք, աւանակները գինով բարձած, թաղարում ման են ածում թունդին 30 կոպէկով ծախելով: Բացի դրանից, գիւղացիք մեծ քանակութեամբ սայլերով գինի են բերում և քաղաքի զանազան մասերում վաճառում են թունդին 30-40 կոպէկով:

Ռուսաստանի սովատանջ նահանգներից ղեկավար Թիֆլիսի գաղթող գիւղացիների հոսանքը դեռ չարունակվում է:

«Իլլերիա» լրագիրը հաղորդում է, որ Պետերբուրգի Ուլենի վարչութիւնը մտադիր է դարձեալ Կախէթում հողեր գնել և այդ նպատակով շուտով Ռուսաստանից պէտք է Կախէթ գան մասնագետ անձինք:

Ինֆլուենցա հիւանդութիւնը հետզհետէ աւելի սաստկանում է Թիֆլիսում:

Այս օրերս Թիֆլիսում մի ամբողջ ընտանիք թունաւորվեց կալքաւ ուտելուց: Վրա համադր բժիշկը որը հազիւ կարողացաւ մահից փրկել թունաւորվածներին, յայտնեց, որ կալքաւը, որը առնված է եղել Թիֆլիսի կիրակեայ ատնավաճառից, վարակված է եղել տրիխինով:

Դեկտեմբերի 18-ին Թիֆլիսի կաթօլիկաց փողոցում գտնվող Դ. Արեշովի բնակարանում հր-

մի է նոյն ժամանակ նախապաշարված, աւանդապահ, հին և փորած աւանդութիւններին հետևող: Երբ որ Հեղինակը գանգատուած է իր եղբորը իր թշուառ դրութեան մասին և եղբայրը խորհուրդ է տալիս նրան բաժանվել իր մարդուց, պառաւ մայրը բացակայելու է մտաւորապէս այսպէս, չորեք, այդ ինչ էս ասում, ամօթ է, այդ ինչ պէս կարելի է, ինչքան վատ մարդ էլ լինել, էլի այս րօպէիս իմ աղկաւս ամուսինն է... Երանի էլի հաշտվէին, ու էլի միասին ապրէին...»

Բայց եթէ «Իշխանուհի» պիտեան, իրական կեանքից վերցրած չէ, եթէ իրական չէ, գուցէ նա պատկանում է յօղութեան սկզբում յիշված պիտեաների երկրորդ տեսակին, այն պիտեաներին, որոնց նպատակը չէ ցոյց տալ կեանքը ինչպէս նա կայ, այլ այնպէս, ինչպէս պէտք է լինել, ինչպէս ցանկալի է որ լինէր Հազիւ թէ...»

Բեմի վրա ցոյց տալ կեանքն իր լաւ և վատ կողմերով, ինչպէս էս կայ, կարելի է ցոյց տալ դրամայի կամ բոմանի մէջ կեանքը, ինչպէս նա պէտք է լինէր, կամ ինչպէս ցանկալի է, որ լինէր, — նմանապէս կարելի է, թէ կուզէր տեսակ ի ի զէալը երբեք էլ չլրականանար... Բայց ցոյց տալ կեանքը աւելի վատ, քան թէ նա կայ իրականութեան մէջ, — ոչ ընդ թող տուած չէ:

Մի իրան կամ մի Բիւրնաձոն ցոյց են տալիս հասարակութեանը, դիտքը, մի իրականական ընտանիք բեմի վրա և ասում են, «անա այդպէս պէտք է լինի ընտանիքը»: Մի վերկտոր Հիւզօ իր «Թշուառներ» բոմանի մէջ ցոյց է տալիս մեզ մի առաքելի եպիսկոպոս, որն օժտված լինելով քրիստոնէական սիրոյ զգացմունքով, ոգևորված լինելով աւետարանի մարդու գաղափարներով, իր մարդու օրինակով, իր բուն քրիստոնէական բարքը ու վարքերով, իր գերբնական մարդասիրական

դէմ յայտնեց, այրեց բնակարանի առաստաղը: Կրակը հանգրեց հրդեհաշէնքերի խումբը:

Մեզ խնդրում են յայտնել որ մօտ ապագայում Թիֆլիսի Արքեպիսկոպոս թատրոնում հայոց գերասանական խումբը ներկայացնելու է, պ. Երիցեանի ռուսերէնից փոխադրած «Սալա հաշիւ» կոմիական պիէսան:

Բազում անգամ պ. Առաքել Մատուրեանց ուղարկել է մեզ 60 ռուբլի առաջիկայ 1892 թվ. «Մշակի» 6 օրինակի համար: Ինքն գրվելով 2 օրինակին և բժ. Արամյանի համար 1 օրինակին, նմացած 3 օրինակ պ. Մատուրեան խնդրում է մեզ ուղարկել որտեղ խմբագրութիւնն ինքն կը կամենայ: Մենք կուղարկենք այդ երեք օրինակը պ. Մատուրեանի անունից հետեւալ հասցէներով.

1) Մոսկվա տ. Բէլինսկայի ընթերցարան (որտեղ հայ ուսանողները կարդում են), 2) Ժընէվի ռուս-նորական ընթերցարան և 3) Յիւրիկի ռուսադպական ընթերցարան:

Ռուս սովատանջ գաղթականները մեր քաղաքում արդէն սկսել են գործ գտնել, նրանք վարձվում են որպէս քաղաքային մշակներ, տեղացիներ փոխարեն, մանում են ծառայութիւն մասնաւոր տներում, և այն էլ վերին աստիճանի էման գնելով: Ասում են, որ մի քանի տեղեր, ուր առաջ աղաքներն կամ ծառային վարձ էին տալիս ամսական 10—15 ռուբլի, այժմ տալիս են 3 կամ 5 ռուբլի: Սովատանջները պատրաստ են նոյն իսկ, ինչպէս ասում են, «մի փոր հացի» համար էլ ծառայել:

Կ. Պոլսից մի մասնաւոր նամակով տեղեկացնում են, որ Թիւրքաց կառավարութիւնը մտադրութիւն չունի թող տալու, որ մայիս ամսին, կաթողիկոսական ընտրութեան համար Թիւրքաց Հայաստանի ամեն մի թեմից առանձին առանձին թեմական պատգամաւորներ գան:

Հայոց դերասանական խումբը ղեկավարելի 19-ին, Թիֆլիսի համարեա զատարկ թատրոնում ներկայացրեց Պատէխին «Որվալ չարիք» թարգմանական հետաքրքրական պիէսան: Երազողները լաւ կատարեցին իրանց դերերը: Տիկին Սիրանուշ՝ առաջին գործողութեան մէջ Ելենայի դերում գեղարուեստական կատարելութեամբ ներկայացրեց ջահիլ աղկալ նորաբողբոյ, թագուցած, բայց բուռն սէրը: Պ. պ. Արեւեան և Ա.

ոգով՝ կարողանում է ազդեցութիւն ունենալ նոյն իսկ Ժան-Վալթանի պէս յանցանքի մէջ կոշտատաք մերտ ունեցող մարդու վրա... Դա եթէ իրազօրեմի էլ չէ, բայց գոնէ ցանկալի է... Մարդկութեան մէջ այդ տեսակ չեղած իրեւելական տիպեր բեմի վրա կամ բոմանի մէջ ներկայացնելով, հեղինակը գոնէ այն օգուտն է տալիս, որ շարժում է մարդկանց կոշտացած սրտերը, բարոյականացնում է մեզ, կրթիչ ներգործութիւն է ունենում մեզ վրա, դաստիարակիչ ներգործութիւն ունի ընթերցողի, կամ հանդիսականի վրա...

Իսկ ինչ քան կարող է ասել մեզ Շիրվանզադէի պիէսայով, ինչ կրթիչ դաս կարող է տալ նա թատրոնի հանդիսականներին. «Նայեցե՛ք անախտան վաշտառուէ՛ր այդ առաքելի աղկալ վրա... Ուրեմն աղիւս երիտասարդներ շտապեցե՛ք ամուսնանալու այդ տեսակների հետ և դուք բազմաւոր կը լինե՛ք... Մի թող տաք որ այդ տեսակ հրեշտակներն ընկնեն ապականված իշխանների ձեռքը...»

Շատ շատ այդ տեսակ բան կարող է մեզ ասել «Իշխանուհի» հեղինակը:

Բայց դա սուտ կը լինի, որովհետեւ Հեղինակը իր չըլանի մէջ կարող է միմիայն բացառութիւն համարվել, զոնէ ինքն հեղինակը հեղուծիւն չէ կրել մեզ ցոյց տալու Հեղինակի կեանքի պատմութեան այն յաջորդական մօմէնտները, որոնց չնորոյմ նա, ապականված մարդու, վաշտառուի այդ աղիւսը, կարողացաւ հրաշքի պէս իր շրջանի մակերևութից բարձրանալ... Ինչին է պարտական նա, որ կարող էր գոհանալ այն, ինչ որ դարձաւ... Տգէտ մօր, թէ մեզ և իրան հեղինակին որ և է անյայտ շրջանի, կամ անյայտ անբողբոյս է այն անբարոյականութեան դէմ, թէ մեր ինտելիգենտ երիտասարդները ամուսնանում են առանց սիրելու, թէ կուզէր տեղը, անախտան,

բաքսան, կատարելով խապօնին հօր և որդու գերերը՝ ցոյց տուեցին՝ որ ունեն ընտանեկան գեղեցիկ շնորհ, և եթէ երբեք չը մոռանան թէ որն է իրանց ամուսնական, անկասկած մի քանի տարուց յետոյ կը դառնան յարգելի ոյժեր մեր բեմի համար: Խորհուրդ ենք տալիս պ. Արեւեանին վերջնականապէս թողնել երիտասարդ-սիրահարների դերերը, և իր ոյժերը գործ դնել ընդհանուր դերերի մէջ: Օրինակ, խապօնին դերը պ. Արեւեան կարող է պարծանքով կատարել և միշտ աշողուծ թիւն կունենայ, եթէ միայն մի փոքր սանձահալի ռուս մօմէնտիկ ձեռով խօսելու, եթէ այդպէս կարելի է ասել, եւ ինչ է ջապան եղանակը: Օրինաւոր վարուէն չէ ըմբռնել ռուս մօմէնտների շրջանից դուրս եկած կոնցի տիկին խապօնինայի տիպը, և վատ խաղաց: Տիւպ. Չարէլ և պ. Պետրոսեան իրանց խաղով նըպաստեցին անսամբլին: Իսկ պ. Արեւեանեան կրկին ապացուցեց, որ նա վերին աստիճանի շրջանային դերասան է: Ի դէպ, պիէսան թարգմանել է պ. Սենեքերիմ Արծրունին: Գովելի է պարոնի եռանդը թարգմանութիւն անելու մէջ, բայց միթէ կարելի է մի լեզուից միւր բառացի թարգմանել: Այս պիէսայի մէջ այնպիսի կտորներ կան, որոնք հայերէն այսպէս են թարգմանած, ինչպէս, օրինակ, եթէ հայերէն «խօսքը կտորն է դրուած» թարգմանել «слово на крышу бросает», կամ «արևս վկայ» թարգմանել «мое солнце свидѣтель»: Պիէսայի մի հերոսի՝ Ժօրժի՝ փաստաբանական ճառախօսութեան վերջին յայտնի ռուսերէն դարձուածը «и пойдет, пойдет, пойдет...» թարգմանված է՝ կերթայ, կերթայ, կերթայ...:

Թիֆլիսցի մի հայ օրիորդ յայտնել է մեզ, որ յունկարից սկսած, ամսական 2 ռուբլի կը տալ յօղութ Բաֆայէ Պատկանեանի որդու:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ԽՈՐԷՆ ԱՇԷԳԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ ԿՈՆԴԱԿԸ

Յետ այսպիսի ծանրակշիւ իրողութեան, սիրելի որդեակք իմ ի Գրիտառոս, տարակոյտ չը կայ թէ արժան է խրատուի, զգաւտ և արթուն գտնուել յանդիման որ և է անարժան թելադրութեանց, որ ազգին պատուոյն և հաստատեալ շահերուն կը սպառնան, և բացարձակապէս հրաժարել այնպիսի անվայել գործերէ. սակայն ցաւով սրտի կը լսուի, որ մի քանի անձինք դարձեալ նոյն վար-

անչնորհ, փչացած աղջիկներն հետ, — միայն թէ նրանք փող ունենան: Իսկ Շիրվանզադէ ղեկավար է այդ նոյն երիտասարդներին և ասում է. «Չէ պարոններ, սխալվում էք, մեզանում ամեն տեսակ անհերքի ճանապարհներով հարստացած մարդկանց աղջիկները լինում են և վերին աստիճանի գեղեցիկ, և բարի, և բարոյական, և առաքելի»:

Դա է, ուրեմն, պիէսայի բարոյականացնող ներգործութիւնը... Դրանից աւելի մեծ բաղդ մի՞թէ կարող են երազել մեր գործական և կարիէրի մի ինտելիգենտ երիտասարդները... Համ գեղեցիկ, համ առաքելի կին ունենալ, համ էլ մեծ փող ձեռք բերել... Դրանից ինչ աւելի հրապարակ ապագայ կարող են երազել մեր քաղաքի երիտասարդները... Ուրեմն սուտ չէր ասում իշխան Միքայէլ Բէգմուրեանի ընկեր Սուրիկեան, որը սիրահարված է Հեղինակի վրա... «Որքան յիմար է այդ Միքայէլը, որ չը գիտէ զնահատել այն թանգազին գանձը, որը բաղդի բերմամբ իր ձեռքն է ընկել...»

Կամ գուցէ Շիրվանզադէ ուղղում է ասել. «Նայեցե՛ք այստեղ դուք, անախտան հայրերի առաքելի աղջիկներ, և զգուշացե՛ք մեր իշխաններից... մի ամուսնացե՛ք նրանց հետ, որովհետեւ նրանք լուրն էլ Միքայէլի նման բարոյապէս փչացած են լինում...»

Դա էլ սուտ է, որովհետեւ ձեք Միքայէլը, պարոն հեղինակ, մի հրեշտակ բացառութիւն է ինչպէս ձեք Հեղինակը բացառութիւն է առաքել-նութեան մէջ:

Բայց գոնէ Հեղինակ մի գովելի յատկութիւն ունի. նա վերջի վերջոյ խոստովանում է իր բարոյական թուլութիւնը, խոստովանում է թէ այդ ևս ոչինչ բարոյականացնող ներգործութիւն չունի իր հրէշ ամուսնու վրա, ոչինչ հեղինակութիւն չունի նրա աչքում, — և վերջ է դնում իր ապար-

Типографія Канцел. Главнотач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. 638.